

HALK BİLİMİ ARAŞTIRMALARININ 100. YILINDA: “HALK BİLİMİ” İLE “EDEBİYAT”IN ORTAK ALANLARI VE “HALK EDEBİYATI” ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

**An Evaluation on Folklore and Common Fields of Literature and Folk-
Literature in the 100th Century of Folklore Research**

Doç. Dr. Bayram DURBİLMEZ*

ÖZ

Halk bilimi ile edebiyat ürünlerinin sıkı ilişkileri vardır. Halk biliminin içinde yer alan anlatılar, şiirler ve kalıp sözler edebiyatın da ilgi alanına girer. Yaratıcıları unutulmuş toplumun ortak malı olan bu ürünler “sözlü edebiyat” olarak da adlandırılmaktadır. Halkın ortak malı olduğu için genellikle “anonim edebiyat” olarak da adlandırılan bu ürünler dışında “halk bilimi” ve “edebiyat” ilişkileriyle şekillenen ferdi edebiyat ürünleri de vardır. “Aşık” adı etrafında birleşen sanatçıların oluşturduğu edebiyat ürünleri ile “derviş” adı etrafında birleşen sanatçıların oluşturdukları edebiyat ürünleri de “halk bilimi” ve “edebiyat” disiplinlerinin ilgi alanına giren özellikler taşır. Yaratıcıları bilinen bu ürünler de geleceğe uygun olarak yaratılır ve gelenek içinde icra edilir. UNESCO tarafından kabul edilen Sözleşmeye göre, “Somut Olmayan Kültürel Miras” diye adlandırılan sözlü kültür mirası ürünleri -söyleyicisi bilinenler de dâhil olmak üzere- her icrada yeniden şekillenir. Bu sebeple, sözlü kültür ürünlerini toplumun yeni sosyal ihtiyaçlarına göre uyarlamak da mümkündür. Bu makalede, halk biliminin ve edebiyatın alanları belirlenerek, bu iki alanın keşiştiği alanda oluşan ve halk edebiyatı adı verilen edebiyat şubasının özellikleri ve kadrosu hakkında bir değerlendirme yapılması amaçlanmaktadır. Türkiye’de 100 yıllık bir geçmişi olan bu disiplinle ilgili çalışmalar incelendiğinde, halk biliminin çalışma alanının genişlemeye devam ettiği ve bu süreç içinde bazı terim karışıklıklarının ve yeni terim ihtiyaçlarının da ortaya çıktığı görülmektedir. Bu terim karışıklıklarından bazılarının çözüm önerme ve yeni terim ihtiyaçlarından bazılarının karşılık arama arayışları da makalenin amaçları arasında yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler

Halk bilimi, edebiyat, halk edebiyatı, sözlü kültür, yazılı kültür

ABSTRACT

There is a close relationship between folklore and the works of literature. Narratives, poems, and lyrics of mold in folklore are also among the concerns of literature. These works whose creators are no longer remembered and thus have become public property are called “oral literature”. Apart from these works that are called “anonyms literature” there are also individual works of literature that are moulded by the connection of “folklore” and literature. Works of literature produced by the artists who compromise on the “ashik” (minstrel) type and also the ones produced by the artists who compromise on the “dervish” type obtain features which are concerns of the disciplines of “folklore” and “literature”. These works whose creators are known are created in accordance with the traditions and performed within the traditions. The works of verbal cultural heritage called “Inconcrete Cultural Heritage” – including also the ones whose creators are known- are remoulded in every performance in congruence to the agreement with UNESCO. For this reason, it is be possible to make adjustments in the works of oral culture according to new social needs of society. In this article, while determining the fields of folklore and literature the aim is to make an evaluation about the features and staff of the literature branch, that we call “traditional literature”, which appears at the junction of these two fields, namely folklore and literature. When these studies, dating back a 100 years ago, are examined we see that the field of folklore studies has been expanding and that some confusions with terms and the needs for new terms arise. Solution suggestions to some of these confusions with terms and searching for equivalents to some needs of the new terms are among the goals of this article.

Key Words

folklore, literature, folk-literature, oral culture, written culture

* Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi,
bayramdurbilmez@gmail.com

Giriş

Türkiye’de “folklor” [=halk bilimi] terimi, diğer Avrupa ülkelerinden yaklaşık 150 yıl sonra, 1913-1914 yıllarında kullanılmıştır¹. İstanbul’un Türkler tarafından alınması Avrupa’da keşifler çağını başlatır; Reform ve Rönesans hareketleri oluşur. “*Keşifler, sanayileşme ve kentleşme*” sonucu “hümanizm”, “romantizm” ve “aydınlanma” gibi “*siyasal ve kültürel etkileri olan akımlar*” ortaya çıkar / hız kazanır. Fransız devrimi de “halk”² yaklaşımlarına “*yeni bir boyut ve yorum*” kazandırır (Oğuz 2012: 14). Bilim temelli halk bilimini doğuran ana sebep millî romantizm olduğu için, halk bilimi de Avrupa anakarasında yayılan milliyetçilik akımlarıyla eş zamanlı olarak oluşur ve gelişir. Bu süreçte Osmanlı Türkleri arasında “milliyetçilik” yerine “Osmanlılık” düşüncesi diri tutulmaya çalışılır. Bu sebeple Avrupa’daki “*halk yaklaşımlarının seyri ve sonuçlarının Türk aydınlarınca yakından gözlemlendiği ve değerlendirildiği söylenemez.*” (Oğuz 2012: 14). Farklı arayışlarla oluşan “Türki-i Basit” ve “Mahallileşme” gibi akımlarla ortaya çıkan arayışları bir yana bırakırsak, 1839 Tanzimat Fermanı öncesinde, Türkiye’de bilinçli olarak yapılan Türk halk bilimi araştırmalarından söz etmek de mümkün görünmemektedir. Zaten Osmanlı Devleti dönemindeki edebiyatta “halka yöneliş” / “halka dönüş” arayışlarının asıl başlangıcını Tanzimat’a dayandırmak genel kabul görmüştür. Bu arayışları da 1913’ten sonra başlayan sistemli arayışlar ve çalışmalarla bir tutmamak gerekir; çünkü Ziya Paşa, İbrahim Şinasi ve Namık Kemal’in “halk edebiyatı”³ ile

ilgili düşüncelerinde / arayışlarında yerleşmiş bir bilim zemini yoktur. Sözgelimi Ziya Paşa’nın 7 Eylül 1868’de, Hürriyet gazetesinin 11. sayısında yayımlanan “Şiir ve İnşa” başlıklı makalesi edebiyatta “halka dönüş” arayışlarına öncülük etse de, aynı makalenin yazarı daha sonra “Harabat” adlı üç ciltlik “divan şiiri antolojisi”nin ön sözünde önceki düşüncelerinden vazgeçer. Ziya Paşa’nın “Harabat”ta yazdığı görüşlere karşı Namık Kemal’in yazdığı “Tahrib-i Harabat” başlıklı eleştiri eserinde “parmak hesabı” [=hece ölçüsü] lehine tavır söz konusu olsa da, şair tarafından bu yolda bir eser ortaya konulmamıştır. İbrahim Şinasi’nin 2000 kadar atasözünü topladığı “Durub-ı Emsal-i Osmaniye”si de bazı atasözlerinin kaynaklarını veya kaynak kişilerini belirtmesiyle önemli bir çalışma olmasına rağmen devamı getirilmeyince, ciddi bir arayıştan öteye geçemez. Bu öncüler dışında, Akif Paşa gibi bazı şairlerin de hece ölçüsüyle ve koşma biçiminde şiir yazma arayışları olmuş; fakat birkaç örnek dışında eski anlayış devam ettirilmiştir.

Yazılı kaynaklara göre, Osmanlı- Türk Devletinde, “folklor” terimi ilk olarak Macar bilgini Ignacz Kunos ile Ahmet Vefik Paşa’nın görüşmesinde geçer. 1885’te yapılan görüşmede geçen “folklor” sözünün ne anlama geldiğini bilen Ahmet Vefik Paşa; Ebulgazi Bahadır Han’ın “Şecere-i Türk” adlı eserini 1863’te, Osmanlı Türkçesine aktarır. Ayrıca; 1871’de, “Müntehabat-ı Durub-ı Emsal-i Türkiyye” adlı atasözü kitabını ve 1876’da, “Lehçe-i Osmani” adlı sözlüğü de hazırlar. Pek çok eserde imzası olan Ahmet Vefik Paşa’nın bu

çalışmaları bile onun Türk halk bilimi tarihi içinde anılmasına sebep olurur (Oğuz 2012: 21). “Folklor” disiplininin haberi olduğu anlaşılan Ahmet Vefik Paşa'nın bu çalışmaları “halk bilimi” açısından ne kadar önemli olursa olsun, bunları “bilimci” bir halk bilimi araştırması saymak doğru değildir.

Ziya Gökalp'ın 10 Temmuz 1913'te, “Halka Doğru” dergisinin 14. sayısında yayımlanan “Halk Medeniyeti” başlıklı makalesinde “halkiyat” terimini kullanmasıyla Türkiye’de “halk bilimi” araştırmalarının başladığı kabul edilir. “Her kavmin iki medeniyeti” olduğunu yazan Gökalp'a göre bunlar “[r]esmî medeniyet ve halk medeniyeti”dir; resmî medeniyeti “içtimaiyat”, halk medeniyetini de “halkiyat” inceler. “Halk bilimi” anlamında kullandığı “halkiyat” terimini Gökalp şöyle açıklar: “İşte kaideleri yazılı olmayan ve ancak ağızdan ağza geçmek suretiyle bir soyda uzayıp giden bu ananevi medeniyeti mütalaa eden ilme halkiyat adı verilir.” Gökalp'ın iki bölüm halinde yazdığı makaleden sonra, Türkiye’de “halk bilimi” konusunda yayımlanan ikinci makale, Köprülüzade Mehmet Fuad imzasını taşır. 6 Şubat 1914'te, 6091 sayılı İktidam gazetesinde yayımlanan “Yeni Bir İlim: Halkiyat-Folk-Lore” başlıklı makalesinde Köprülü, “halkiyat” terimi yanında “folk-lore” terimini de kullanır. 5 Mart 1914'te, Peyam'ın edebî ilâvesinde yayımlanan “Folklor- Folk Lore” başlıklı makalenin yazarı Rıza Tevfik, “folklor” teriminin Türkçede [=Osmanlı Türkçesinde] “hikmet-i avam” anlamına geldiğini söyler. Aslında “durub-ı emsal” [=atasözü] gibi hikmetli sözlere “hikmet-i avam” de-

nildiğini belirten yazar, “folklor”un bütün “avam edebiyatı” ürünlerini içine aldığı da ifade eder (Uçman 1982: 56).

Tanzimat'tan günümüze kadar yapılan Türk halk bilimi araştırmalarının gelişme devreleri: “1. Örtülü devre: 1839-1908; 2. Türkçü devre: 1908-1920; 3. Sentezci devre: 1920-1938; 4. Dergici devre: 1939-1966; 5. Bilimci devre: 1966'dan günümüze kadarki zaman.” olarak da belirlenmektedir (Yıldırım 1998: 65). Türk halk bilimi çalışmaları 100. yılına girerken, “halk bilimi” ve “edebiyat” ilişkilerinin incelenmesi, bu iki disiplinin ortak alanlarında bulunan “halk edebiyatı”nın sınırlarının tespit edilmesi, bu süreç içinde ortaya çıkan terim karışıklıklarının ve yeni terim ihtiyaçlarının belirlenmesi, belirlenen ihtiyaçların karşılanması için önerilerde bulunması büyük önem taşımaktadır.

Disiplinler Arası Bir Bilim Dalı: Halk bilimi

“Avrupa folklor çalışmalarını doğuran şartların temelinde, 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u alarak “Orta Çağ”ı kapatması konulabilir. Avrupa bilim tarihinin ‘skolastik’ dediği ve bütün olumsuz sınıfları yüklediği bu çağdan çıkışın ilk adımı, İstanbul'un Türklerin eline geçmesiyle biçim değiştiren Doğu ticaret yolunun denizde aranmasıyla atılmıştır. Avrupa ana karasından okyanusa açılarak önce kara derili Afrika, sonra da kızıl derili Amerika yerlileri ile karşılaşan Avrupalı gezginler, maceraperestler, tüccarlar, misyonerler, bilim adamları ve savaşçılar, önce bu ‘ilkel’ varlıkları tanımaya çalıştılar, sonra da onların

aynasında kendi 'ilkel' dönemlerini görmeyi denediler." (Oğuz 2012: 1-2).

Önceleri sadece söyleyicileri unutulmuş halkın ortak malı olmuş edebiyat ürünleri [anonim] halk bilimi çerçevesinde düşünülürken sonraları halka ait bütün töre, gelenek, görenek, kabul, davranış, tören ve inançlarla birlikte maddi kültür unsurları da bu çerçeveye dâhil edilir. Halkın maddi ve manevi kültürünü gelenek açısından inceleyen halk bilimi, böylelikle halk hayatını bütünüyle ele alan sosyal bir bilim dalı olur. Bu sebeple, halk bilimine "kültür araştırmaları" adının verilmesi de uygun görünmektedir. Günümüzde, nesillerden nesillere örnekle, davranışla, sözle nakledilerek ortak kültürü oluşturan; toplulukların yaşayış şekilleri, ihtiyaçları, inanışları, sanatları, zevkleri, duyguları, düşünceleri, arzuları, ifadeleri, kabul ve davranışları halk bilimi çerçevesinde düşünmek yaygın bir kabul görmüştür.

Halk bilimi ürünlerinin bir kısmı sözle, bir kısmı davranışla oluşturulurken veya aktarılırken, bir kısmında da söz ve davranış birlikte yer alır. Söze dayalı halk bilimi ürünlerinin sözlü üretim veya sözlü aktarım, gelenekli olma, çeşitlenebilme, benimsenme, kalıplaşma gibi özellikleri belirgindir⁴. Toplum tarafından benimsenen ve yaratıcıları bilinmeyen halk bilimi bilgileri / ürünleri halkın ortak [= anonim] kültür mirasıdır. Toplumun birlik ve bütünlüğünü yansıtan bu kültür ürünleri, fertlerin ve sosyal toplulukların çoğunluğunu aynı duygu ve hedefler etrafında birleştirerek topluma *mensubiyet duygusu* ve *kimlik kazandırma* görevleri de görürler.

Halk bilimi; geçmişten geleceğe sözle ve / veya davranışla icra edilen, her icrada yeniden şekillenebilen, zamana, mekâna, insana göre uyarlanabilen gelenekli kültür ürünleri ile bu ürünleri inceleyen bilim dalının genel adıdır. Umay Günay da halk biliminin "*millî kültür denilen pek çok unsurdan oluşan birikimin tarihî gelişim içinde bir milletin çeşitli grupları tarafından farklı ölçülerde yaşanan verilerin[den]*" meydana geldiğini belirterek, bu verilerin çeşitlenmeleri ile "bu verileri inceleyen ilme" aynı adın [= folklor] verildiğini söyler (1987: 29).

Halk bilimini oluşturan çalışma alanlarını ana çizgileriyle; "Genel Konular", "Halk Edebiyatı Ürünleri", "Halk Bilgisi", "İnanışlar, Kabuller ve Davranışlar", "Dayanışma, Yardımlaşma ve Eğitim Kurumları", "Oyun, Eğlence ve Spor Kültürü", "Maddi Kültür Ürünleri" ve "Diğerleri" olarak sıralamak mümkündür. Sıralamadan da anlaşılacağı gibi, halk bilimi hayatın bütününe içine alan ve kültürü oluşturan bütün unsurları kapsayan disiplinler arası bir bilim dalıdır.

"Genel Konular" başlığı altında; halk biliminin kaynakları, halk biliminin diğer bilim dallarıyla ilişkisi, halk bilimi alan araştırma teknikleri, halk bilimi kuramları ve inceleme yöntemleri, halk bilimi kuruluşları ve bu kuruluşların çalışmaları, halk bilimi araştırmacılarının hayat hikâyeleri ve çalışmaları, halk bilimi atlasları gibi konuları toplamak mümkündür. Halk biliminin kaynakları da sözlü kaynaklar, yazılı kaynaklar, maddi kültür kaynakları, sesli ve / veya görüntülü [elektronik] kaynaklar şeklinde sıralanabilir.

Halk biliminin araştırma ve inceleme alanları içinde “Halk Edebiyatı” ürünleri özel bir yer ve öneme sahiptir. Daha çok halk edebiyatı [folk-literature] olarak bilinen gelenekli edebiyat söyleyicileri unutulmuş manzum ve / veya mensur edebiyat ürünler [anonim] yanında, geleneğe bağlı olarak üretilen ferdî ürünlerden oluşur. Ortak kültür edebiyatı olan bu ürünlerin şiir kolunda mâniler, ninniler, ağıtlar, türküler, destanlar, manzum tekerlemeler, manzum bilmece, manzum atasözleri, manzum alkışlar ve kargışlar gibi çok sayıda manzum ürünler yer alır. Manzum ürünlerin bir kısmı kalıp sözler içinde de bulunur. Kalıp sözler arasında atasözleri, deyimler, tekerlemeler, bilmece, ölçülü sözler, alkışlar, kargışlar, yeminler, seslenmeler/ çağrılar, selâmlaşmalar, okşamağlıklar, öğütler, mezar taşı sözleri vs. mevcuttur. Halk edebiyatının (anonim) önemli bir bölümünü de mitler, destanlar, efsaneler, menkabeler, memuratlar, masallar, fıkralar, halk hikâyeleri ve diğer anlatılar oluşturur. Âşıklar ve derviş-şairler tarafından oluşturulan edebiyat ürünleri de “ferdî ürünler” olarak kabul edilir.

“Halk Bilgisi” başlığı altında incelenen birtakım bilgi ve uygulamalar da halk bilimi içinde önemli yer tutar. Bu bilgi ve bilgiye dayalı uygulamalar arasında; halk hekimliği, halk veterinerliği (=baytarlık), halk takvimi, halk meteorolojisi, bitkilerle ilgili bilgiler, hayvanlarla ilgili bilgiler”, halk taşıtları ve taşıma teknikleri gibi konular vardır. Tıptan veterinerliğe, meteorolojiden ziraata ve taşıt yapımından taşıma tekniklerine kadar pek

çok konuya bağlı kültür unsurlarının “Halk Bilgisi” alanına girmesi, halk biliminin inceleme alanı ve bu alanın çeşitliliği hakkında da fikir vermektedir. Bu bilgilerin aktarılması anlatma ve gösterme / uygulama yoluyla olmaktadır.

Halk bilimini oluşturan unsurlar arasında kabul ve davranışlar da bulunmaktadır. Töre, gelenekler, görenekler, törenler, bayramlar, kutlamalar ve inanışlar gibi kabuller ve uygulamalar “Kabuller ve Davranışlar” başlığı altında toplanabilir. Hayatın dönüm noktalarıyla ilgili gelenek ve göreneklerden doğum, çocukluk, sünnet, evlenme, askerlik, hacca / gurbete uğurlama ve karşılama, ölüm gibi konular da kabuller ve davranışlar arasında yer alır. Bu kabul ve davranışlar, topluluğa kimlik kazandıran kültür hazineleri arasında öne çıkar.

“Dayanışma ve Eğitim Kurumları” arasında; “Meslek Kuruluşları (Ahilik, vb)”, “Dini Kuruluşlar”, “Yardım Kuruluşları (Vakıflar, Yardım Dernekleri, vb.)”, “Halk Eğitim Merkezleri”, “Kültür ve Dayanışma Dernekleri”, “Halk Oyunları (Efe, Seymen, vs.) Kuruluşları” ve “İmece” sayılabilir. Buralarda sözle ve davranışla, anlatarak ve göstererek sözlü kültür mirasının aktarılması ve uygulanması sağlanır.

Sözlü kültüre ve canlı gösterime dayalı oyun, eğlence ve spor kültürü de halk biliminin inceleme alanlarındandır. “Gelenekli Tiyatro (Gölge Oyunu, Orta Oyunu, Köy Seyirlik Oyunları, Kukla, Meddahlık, Tuluat)”, “Halk Oyunları (=Danslar)”, “Çocuk Oyunları ve Oyuncakları”, Halk Müziği ve Müzik Araçları, Gelenekli Sporlar

(Güreş, Cirit, vb.) ve diğer eğlencele-ri “Oyun, Eğlence ve Spor Kültürü” olarak adlandırmak mümkündür. Bu tür kültür hazinelerinden gelenekli tiyatro, halk oyunları, çocuk oyunları ve halk müziğinde sözle birlikte canlı gösterim de öne çıkar. Gelenekli spor- larla ilgili zengin sözlü kültür mirası oluşmakla birlikte, bu sporların hepsi canlı bir gösterim olarak icra edilir.

“Maddi Kültür Ürünleri” de; “Gi- yim-Kuşam-Süslenme”, “Gelenekli Sanatlar ve Zanaatlar”, “Gelenekli Mimari”, “Halk Mutfağı” gibi başlık- lar altında toplanabilir. “Oyun, Eğ- lence ve Spor Kültürü” başlığı altında verilen “Çocuk Oyuncakları”, “Müzik Araçları”, vs. halk zanaatları içinde de incelenebilir. Burada ele alınan konuların uygulanması ve başkaları- na öğretilmesinde izlenen yöntemler de “Somut Olmayan Kültürel Miras” [=SOKÜM] kapsamında değerlendiril- mektedir (Oğuz 2009).

Halk biliminin araştırma ve in- celeme alanı günümüzde genişlemeyi sürdürmektedir. Eskiden köy ve/ veya köylü kültürü derlemeleri/ araştırmaları yapan bir bilim dalı olarak algı- lanan halk bilimi günümüzde bütün toplulukların kültür araştırmalarını inceler. Halk biliminin ilgi/ inceleme alanının genişlemesine uygun olarak, sayılan hususların dışındaki konuları da –şimdilik- “Diğerleri” başlığı altın- da toplamak doğru olur.

Araştırma alanı incelendiğinde, halk biliminin disiplinler arası bir uy- gulama, bilgi ve bilim dalı olduğu an- laşılır. Bilim dalı olarak, sözlü gelenek içinde yaratılan; çeşitlenme, benim- senme, uyarlanabilme ve kalıplaşma gibi özellikleri bulunan maddi ve ma-

nevi kültür ürünleri ile bunlarla ilgili her çeşit bilgi, kabul ve davranışları inceler. Halk bilimi ürünleri; gelenek içinde yaşayan, müşterek meslek, din, dil, estetik zevk, ırk, yaşayış tarzı, tarih, ülkü ve kader birliği gibi en az birkaç ortak unsuru paylaşan insan topluluğu (mahalli topluluklar, der- nekler, kuruluşlar, iş-meslek toplu- lukları vs.) tarafından oluşturulur.

Sanatın ve Bilimin Buluştuğu Bir Disiplin: Edebiyat

Sanatçının şahsî duygu, düşün- ce ve estetik ihtiyacını karşılaması yanında, içinde yaşadığı toplumun bu ihtiyaçlarına da cevap verebilme arzusuyla oluşturduğu, malzemesi dile dayanan sanat ürünlerine *edebi- yat* denir. “*Edebiyat eserini, faziletin, ahlâkın, vakarın, hiss-i selimin yahut zevk-i selimin telkin ve tebliğ edilmesi için oluşturulan bir metin olarak gören ve hizmeti bakımından değerlendiren anlayışlar, günümüzde itibarını kay- betmiştir; edebiyat eserini bir felsefe ki- tabı gibi, yahut iktisat, veyahut ahlâk kitabı gibi görme eğilimleri ortadan kalkmaya başlamıştır.*” (Tural 1992: 11).

18. yüzyılın ikinci yarısına kadar “içinde sosyal ve beşerî her türlü bilgi alanı” bulunan ve “kurallı bir kültür birikimi” olarak adlandırılan edebiyat, günümüzde, “malzemesi dil olan bir sanat dalının adı”dır (Tural 1992: 9). “*Edebiyat kavramı uzun müddet için- de tarihten teolojiye, felsefeden ahlâka, hatta günümüzdeki bazı müspet ilim- lere kadar her şeyi bulunduran bir yapı taşıyordu. Günümüzde müstakil bir ilim dalı olan dilbilgisini ve genel dilbilimini de içinde taşıyan yapısın-*

dan kurtuldu ve 20.yy. başlarında adeta bağımsız bir kavram oluştu.” (Tural 1992: 9).

Edebiyat, sözlü veya yazılı olarak oluşturulabilir. Sözlü edebiyat ürünlerinde ferdin damgası fazla görülmez. Sözlü kültür geleneği içinde yetişen sanatçıların oluşturduğu yazılı edebiyat ürünlerinde de ferdin ağırlığı çok belirgin değildir.

Edebiyat eseri oluşturanlara da, edebî ürünleri inceleyen edebiyat bilimcilerine de “edebiyatçı” denilmektedir; hâlbuki ikisinin işi de aynı değildir. Edebî eser oluşturmak sanatçının görevidir. Sanatçı, yaratıcılık gücüyle kültür birikimini birleştirerek edebî ürünler yaratır. Malzemesi dile dayanan sözlü ve/ veya yazılı edebiyat ürünlerini inceleyen bilim dalına ise “edebiyat bilimi” denir. Wellek ve Warren’e göre edebî ürün oluşturmak da, oluşturulan ürünleri incelemek de birer faaliyet olup biri yaratıcıdır, yani sanattır, diğeri tam olarak bilim değilse de bir nevi bilgidir (1983: 13). Tural’a göre edebiyat araştırmacı, toplumun benliğinin, kimliğinin ve kişiliğinin göstergesi olan edebiyat hayatını, tarih içindeki yerine oturtmak üzere, edebî eserlerden hareketle aydınlatıcı, kıymetlendirici çalışmalar yapar (1992: 7). Edebiyat bilimi ise “*edebî metinlerin dünyasına girerek onlarda bulunan duygu, düşünce, hayal ve davranışları, forma ait özellikleri, dilin imkânlarını nasıl kullandığını tespit etmek ile görevlidir.*” (Tural 1992: 13).

Konuşma dili, edebiyat dili ve bilim dili arasında elbette farklılıklar bulunur. “*Edebî dil ile günlük dil arasındaki farkı belirlemek zordur.*

*Günlük dil basit bir şey değildir; onun konuşma dili, ticaret dili, resmî dil, dinî dil, öğrenci argosu gibi çeşitli türleri vardır. Günlük dilin de edebî dil gibi kendisine mahsus anlam ifade eden bir işlerliği vardır. Günlük dilde işaretlere, yani kelimelere pek seyrek olarak bakılır. Onlarla yalnız isimleri ve hareketleri sembolik olarak ifade etmek ve kelime oyunları yapmak istediğimiz zaman ilgileniriz. Edebî dil günlük dile göre daha çok sayıda kelime kullanır. Edebiyatta dilin imkânları daha dikkatli ve sistemli bir şekilde kullanılmaktadır. Şiir dili günlük dilin imkânlarını genişletir, düzenler, pekiştirir, hatta bizim dikkatimizi toplamak için onları bazan zorlar. Bu imkânların çoğu nesiller boyu süren sessiz ve anonim çalışmalar sonucu şekillenmektedir. (...) Mamefih her sanat eseri kullandığı malzemeye bir düzen ve birlik getirir. Edebî eser basit bir şey değil fakat çok çeşitli mamefih taşıyan ve birbiriyle çok yönlü ilişkiler içinde bulunan unsurlardan meydana gelen karmaşık bir yapıdır” (Wellek –Warren 1983: 19-30). Bilim dili “*açıklayıcı*” veya “*işaret edici*”dir. Bilim dilinin amacı “*işaret edenle edilen arasında tam bir uygunluk kurmaktır.*” Bilim dilinde kurallara uyum söz konusudur. “*Bilim diline kıyasla edebî dil bazı bakımlardan kusurlu ve noksan görülecektir. (...) Edebî dil, tarihî unsurlar, hatıralar ve çağrışımlarla doludur. (...) Mana yükleri fazla olan kelimelere çok yer veren bir dildir.*” (Wellek –Warren 1983: 19-30).*

Bugün “edebiyat” olarak değerlendirilen yazılı eserler de halk edebiyatı ürünlerinin tekâmülünden ibarettir. Aslında “anonim edebiyat” ürünü

olarak kabul edilen edebî yaratılar bile başlangıçta bir fert tarafından oluşturulmuştur. Sözlü kültür geleneği içinde dilden dile aktarılırken, söyleyicileri zamanla unutulmuş edebî ürünler; halka mal olmuş, halk tarafından benimsenmiştir. Bir ferdin damgasını taşıyan âşık tarzı şiirler ve âşık tarzı hikâyeler ile derviş tarzı edebî ürünler de aslında halkın ortak kültürüyle şekillenmiştir. Bu ürünler sözlü kültür sanatçıları tarafından yeniden oluşturulur. “Halk kültürü” adı da verilen sözlü kültür mirasından beslenerek kendi üslûbunu geliştiren sanatçıların sayısı sınırlıdır. Ahmet Yesevî, Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Karaca Oğlan, Sümmani, Çıldır- lı Âşık Şenlik, Ruhsatî gibi sanatçılar; halk kültüründen yararlanarak kendi üslûplarını geliştirmişler, eserlerinde ferdî damgalarını belirgin şekilde hissettirmişler, pek çok sanatçıyı da etkilemişlerdir. Bu sanatçılar yeni geleneklerin ve âşık kollarının doğmasını sağlayarak halk kültürünü zenginleş-tiren kültür ve edebiyat taşıyıcılarıdır. Yazarlar ve şairler tarafından yazılan edebî ürünler yanında, gelenek temsilcilerince oluşturulan ortak ve ferdî ürünler de edebiyatın inceleme alanına girer.

Halk bilimi-Edebiyat İlişkileri ve “Halk Edebiyatı”

Klâsik edebiyat taraftarlarınınca halk edebiyatı üreticileri “sanatçı”, üretimleri de “edebiyat eseri / sanat eseri” olarak görülmemiş; halk bilimi disiplininin doğuş sürecinde bunların değeri anlaşılacak bilim dünyasının dikkatini çekmiş, bütün dünyada halk bilimi ile birlikte bunlar da araştırılmaya başlanmıştır (Oğuz 2012:

1). Bu süreçte, James Macpherson / Ossian’ın “ilkelliğe geri dönüş teklifi”, Avrupa uluslaşmasına etki ederek “ulusal mirasa geri dönüş” çabalarına yol açar (Oğuz 2012: 7). Ulusal romantizm akımını kuran Johan Gottfried von Herder’e göre; “[B]ir ulusun ortak ruhu en iyi, temiz ve bozulmamış olarak halk edebiyatında bulunur.” Bu sebeple; “Halkın inançlarını, değerlerini, düşüncelerini” öğrenmek isteyenler için de en doğru kaynak halk edebiyatı ürünleridir (Başgöz 2002: 8).

Halk bilimi araştırmalarının başladığı ilk dönemde, “folklor” [=halk bilimi] daha çok ‘sözlü edebiyat geleneği’ olarak kabul edildiği için; halk bilimi tahlillerinin büyük bir bölümü, edebî geleneği olan topluluklardan derlenen sözlü malzemeye dayanır. Zaten önce bütün kültür birikimleri sözlü yaratılıp hafızalarda muhafaza edilmiş ve sözlü olarak aktarılmıştır. Yazılı kültür de sözlü kültürün devamıdır. Bu sebeple yazılı kültürde sözlü kültür özellikleri de görülebilir. Sözgelimi yazılı kültür ürünlerinde karşımıza çıkan söz tekrarlarının kaynağı da sözlü kültürdeki tekrarlama alışkanlığına dayanır. Sözlü kültür aktarımında aynı sözün veya benzer sözlerin tekrarlanmasının çeşitli sebepleri vardır. Tekrarlama, öncelikle meramın daha iyi anlaşılmasına katkı sağlar; çünkü geniş dinleyici kitlesinde, sanatını icra eden sözlü kültür taşıyıcısının her sözünü herkesin anlayabilmesi mümkün olmayabilir. Bu sebeple; “*Büyük bir kitleye hitap ederken, fizikî koşullardan ötürü, fazladan söz söyleme ve tekrar etme eğilimine, yüz yüze konuşmadakinden daha sık rastlanır.*” (Ong 1995. 56). Söz tekrarlarını yalnızca,

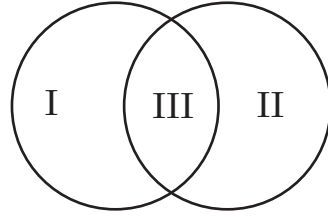
icra ortamından kaynaklanan “akus-tik sorunu”na bağlamak doğru değildir. “Kitleye hitap eden konuşmacının bir yandan ağızından çıkacak kelimeleri zihninde ararken, öbür yandan konuşmasını sürdürme ihtiyacı da söz tekrarını özendirir.” (Ong 1995. 57). Bilinmektedir ki, sözlü kültürde akıcılık ustalık ister. Usta anlatıcı / icracı da sözlerini zihninde şekillendirirken beklemeden ve teklemeyen sanatını icra edebilmek için söz tekrarlarına başvurur.

Sözlü kültürün devamı olan yazılı kültür, ferdi imza taşımaya başlayan edebî eserlerin başlangıcı sayılır. Bir-biriyle bağlantılı bu süreç sebebiyle, ferdi imza taşıyan ürünlerde bile sözlü kültür geleneğinin izlerini görmek mümkündür. Yazı ne kadar yaygınlaşsın yaygınlaşsın bütün toplumlarda hâlâ farklı ölçülerde yazılı kültür ile sözlü kültür bir arada yaşamaya devam etmektedir. Bundan dolayı, yazılı kültür ile sözlü kültürü kesin sınırlarla birbirinden ayırmak mümkün değildir (Günay 1987: 23-24).

Genellikle sözlü kültür geleneği içinde geleneğe uygun olarak üretilen ve / veya sözlü olarak icra edilen, söyleyicisi unutulmuş veya söyleyicisi bilinen ürünlerin hepsine birden “Sözlü Edebiyat” adı verilebilir. Burada “sözlü kültür” üzerinde de kısaca durmakta yarar vardır; çünkü gelenekli edebiyatın büyük bölümü sözlü edebiyat ürünlerinden oluşur. Yazılı kültüre aktarılan ürünlerin de kaynağı genellikle sözlü kültürdür. Yazılı örnekleri bulunsun da genellikle sözlü olarak üretilen bu edebiyatın oluşumunu sağlayan ana unsur gelenektir. Sözlü olarak üretilen edebiyat ürünleri ferdi

ihtiyaçlardan daha çok sosyal ihtiyaçları karşılayabildiği sürece yaratılır ve / veya icra edilir. Halk bilimini ve / veya halk edebiyatını oluşturan bilgi ve veriler yeni sosyal ihtiyaçları karşılayamaz duruma gelirse ya tarihe karışacak ve tamamen unutulacak ya da kaydedilerek kaybolmaktan kurtarılan ürünlere yenileri eklenemeyecektir.

Buraya kadar aktarılan bilgilerden hareketle, halk bilimi ve edebiyat ilişkileri şöyle bir şema ile gösterilebilir:

- I. Halk bilimi
- II. Edebiyat
- III. Halk Edebiyatı

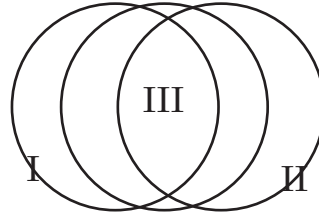
Burada, birbirinin merkezine teğet durumda bulunan ve ortak alanları olan iki daire halk bilimi ve edebiyatı simgeler. Bu iki dairenin kesiştiği bölgede de “Halk Edebiyatı” mevcuttur. Elbette ki halk bilimi ile edebiyatın hem ortak, hem de farklı yönleri vardır. Sözelimi Yenigün/ Nevruz bayramı ile ilgili gelenekler, görenekler, töreler, törenler, kabuller, davranışlar vs. halk biliminin inceleme alanına girer; söz konusu bayram ile ilgili oluşturulan edebiyat ürünleri edebiyat biliminin inceleme alanı içindedir. Mahlas alma, saz çalma, ustacırlık ilişkisi, bade içme/ rüya görme, atışma, hikâye anlatma, nazire söyleme, usta malı söyleme / anlatma, tarih bildirme, deyiştirme / söyleştirme gibi

âşık tarzı edebiyat gelenekleri halk bilimini doğrudan ilgilendirmekte, âşık tarzı ürünler ise edebiyatın inceleme alanı içinde yer almaktadır.

Türk edebiyatı içinde yer alan halk edebiyatı aynı zamanda halk biliminin de bir alt disiplini olarak değerlendirilir⁵. Bu disiplin; “*Edebî zevk, düşünce ve anlatım gücüne ulaşmış*” âşık ve derviş tarzı eserler yanında; “*malzemesi dile dayanan destan, efsane, halk şiiri, mani, ağıt, türkü, bilmece, masal, halk hikâyesi, fıkra, atasözü, deyimler, tekerlemeler gibi sözlü gelenekte yaşayıp kuşaktan kuşağa aktarılan*” halk edebiyatı (anonim) ürünlerinden oluşur. (Uysal ve Günay 1990: 267). Başka bir ifadeyle, “Türk Halk Edebiyatı” üç inceleme alanına sahiptir: A. *Sözlü Edebiyat (Anonim Edebiyat)*, B. *Âşık Edebiyatı*, C. *Tekke Edebiyatı*⁶. Yaratıcıları / söyleyicileri unutulmuş halkın malı olmuş ortak ürünler edebiyatın ilgi alanına girerken, bu ürünlerin kaynak kişilerce öğrenilmesi ve icrası ile icra sırasında uyulması gerekli kural ve uygulamalar da halkbiliminin araştırma alanına girer. “Âşık Edebiyatı” ve “Dinî-Tasavvufî Türk Halk Edebiyatı” olarak da adlandırılan “Tekke Edebiyatı”nın yaratıcıları genellikle bilinmektedir. Söyleyicileri genellikle bilinen bu ürünlere “ferdî ürünler” denilse de, bu ürünlerin de geleneğe bağlı olarak üretildiği ve gelenek içinde icra edildiği için ortak kültür unsurlarından ve hazır ifade kalıplarından yararlanma yaygındır. Burada; “akın”, “âşık”, “baksı”, “destancı”, “jırav”, “kam”, “oyun”, “ozan”, “saz şairi”, “şaman” gibi benzer ve farklı özellikler taşıyan sanatçılar “âşık” adı altında toplanmakta, bu sanatçıların gelenek içinde ürettikleri ve aktardıkları ürünlere de “Âşık Edebi-

yatı” adı verilmektedir. Bu sanatçılar tarafından üretilen ürünler edebiyat içinde değerlendirilirken; bu ürünlerin oluşumunda ve icrasında uyulan ve uygulanan âşıklık gelenekleri de halk biliminin içinde yer almaktadır. Aynı şekilde; “baba”, “dede”, “derviş”, “eren”, “ermiş”, “evliya”, “hoca”, “molla” gibi adlarla anılan ve geleneklere bağlı olarak edebiyat ürünü yaratan / icra eden kişileri de “derviş” adı altında toplamak mümkündür. “Tekke Edebiyatı” temsilcilerinin ürünleri de edebiyat içinde değerlendirilirken; bu ürünlerin oluşumunda ve icrasında uyulan ve uygulanan gelenekler de halk biliminin içinde incelenmelidir.

“Türk Halk Edebiyatı”nı oluşturan alanların birbirleriyle ilişkileri de şöyle bir şema ile gösterilebilir:

I. Âşık Edebiyatı

II. Tekke Edebiyatı

III. Sözlü Edebiyat (Anonim Edebiyat)

Görüldüğü gibi; birinci daire (Âşık Edebiyatı) ile ikinci daire (Tekke Edebiyatı) birbirinin merkezine teğet durumda iç içe geçmiş, üçüncü daire (Sözlü Edebiyat / Anonim Edebiyat) ise bu iki dairenin kesiştiği, ortak noktaları olan bölgeyi ortalamıştır.

Sonuç

Halk bilimi; toplumda yaşayan gelenek ve göreneklerin, inançların, edebiyat ürünlerinin, maddi kültür

unsurlarının derlenip bilimlik yöntemlerle değerlendirilmesi için kurulan bir bilim dalıdır. Duygu ve düşünceleri sanatlı bir şekilde, sözlü ve/veya yazılı olarak anlatan ürünler de “edebiyat sanatı” içinde değerlendirilir; çünkü “edebiyat”, dinleyende ve /veya okuyanda estetik duygular uyandıracak bir şekilde, sözün özünü söyleme sanatıdır. Edebiyat ürününü yaratana / oluşturana “edebiyat sanatçısı” (şair, yazar vs.), araştıran ve inceleyene “edebiyat bilimcisi” denir. “Edebiyat bilimi”, sosyal bilimlere oluşturan diğer bilim dallarıyla da iletişim etkileşim içinde olan geniş ilişkiler ağına sahip bir sosyal bilimdir. Bu bağlamda, halk bilimi ile edebiyat ürünlerinin de sıkı ilişkileri olduğu anlaşılmaktadır. Bu ilişkilerin en belirgin yansımalarını “halk edebiyatı” ürünlerinde görmek mümkündür.

Türkiye’de 100 yıllık bir geçmişi olan halk biliminin inceleme alanını günden güne genişletmekte, bu alanda yapılan çalışmalar derinleştikçe yeni terim ihtiyaçları ortaya çıkmakta, bu süreç içinde oluşan bazı terim karışıklıklarının da çözülmesi gerekmektedir. Halk bilimi ve halk edebiyatı; nasıl donmuş / üretimi tamamlanmış değilse, bunlarla ilgili ortaya konulan kuramlar, yöntemler, görüş ve değerlendirmeler de “tartışılmaz” değildir. Vurgulayarak söyleyecek olursak; Türkiye’de halk bilimi çalışmalarının 100. yılı vesilesiyle halk bilimi ve halk edebiyatı alanlarında yapılan araştırmaların tartışıldığı makalelere, bildirilere ve geniş katılımlı toplantılara ihtiyaç vardır.

NOTLAR

¹ Türkiye’de yaygın olarak kullanılan “halk bilimi” karşılığında; İngilizcede “folklore” ve Almancada “volkskunde” terimleri mev-

cuttur. İngiltere’de daha önce “popüler antiquity” [=popüler antikite] veya “popüler literature” [=popüler edebiyat] gibi terimler altında yapılan çalışmalara karşılık olarak, William John Thoms tarafından, “folklore” adı önerilir. İlk olarak 22 Ağustos 1846’da, Athenaeum dergisinde geçen “folklore” terimi; İngilizlerin ve İngilizcenin dünyada yayılmasına bağlı olarak yaygın bir kullanım alanı bulur. Halk biliminin “ilk kurumsallaşma denemesi” olan “Folklore Society” [=Halk bilimi Derneği] de 1878’de, yine İngiltere’de kurulur. Bu dernek; “[f]olklor sözcüğünün bir bilim dalı olarak yayılmasında” da etkili olur. Bu derneğin etkisiyle İskandinav, Rus, Portekiz ve İspanyol bilim adamları tarafından da aynı terim kullanılır (Eker vd. 2003: 1-7; Oğuz 2012: 12-13).

Halk bilimi teriminin Almanca karşılığı olan “volkskunde”nin ilk kullanımının “folklore” teriminden çok önce olduğunu belgelerine ortaya koyan Gözaydın’a göre; W. J. Thoms tarafından önerilen “folklore” sözünün Almancadan çevrilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bu tespite göre “volkskunde” terimi ilk olarak 1782’de, Hamburg’da yayımlanan “Der Reisende” [=Gezgin] adlı dergide, derginin yayın yönetmeni Friedrich Ekkard tarafından kullanılır. Aynı terimin 1787’de yayımlanan bir kitapta da geçtiği, ayrıca çeşitli halkları çalışma alanı olarak seçen “etnoloji” terimine başlangıç olabilecek “völkerkunde” teriminin de bu dönemde kullanıldığı bildirilir. 1809’da, Literarischen Anzeiger [= Edebî Gösterge / Edebiyat Gazetesi] adlı yayın organında, “Deutsches Volkstum” [= Alman Halk Varlığı] adlı bir kitabın yayımlanacağı haberi verilirken; “volkstum” [=halk varlığı] ve “volkstumskunde” [=halk varlığı bilimi] terimlerine de yer verilir. 1810’da yayımlanan bu kitabın yazarı Alman Friedrich Ludwig Jahn, kitabında “volkstum” ve “volkstumskunde” terimlerini kullanır. Johann Felix Knappel de 1813’te yayımlanan kitabında “volkskunde” terimini tercih eder (Gözaydın 1978: 5449-5450 ve Gözaydın 1992: 1018-1021’den aktaran Oğuz 2012: 13-14).

² “Aydınlanma Çağının ‘akılcı’ yazarları, halkın inanç ve geleneklerini bir zihin yanlığı olarak görürken, İsviçreli aydınlar, köylü kültürünü ulus kültürü olarak yücelterek ve halk edebiyatını tarihin çalışma alanında görenek, halk ürünlerini ‘ulusun öz kişiliği’ olarak ele alırlar. Böylece Aydınlanmacılar tarafından Fransa ve Almanya’da yalnızca aşağı sınıflara ad olarak verilen küçültücü ‘halk’ sözü, İsviçre’de ‘ulus’ anlamı kazanır” (Başgöz 2002: 7’den Oğuz 2012: 8).

³ Son dönemlerde yapılan çalışmalar incelendiğinde “Anonim Edebiyat” ve “Halk Ede-

biyatı” terimlerinin karıştırıldığı ve “Halk Edebiyatı” teriminin genellikle “Anonim Edebiyat” yerine kullanıldığı gözlemlenmektedir. Bu tür terim kargaşalarını önleyici yeni arayışlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple “Halk Edebiyatı” terimi yerine “Gelenekli Edebiyat”, “Anonim Edebiyat” yerine de “Halk Edebiyatı” terimi kullanılabilir. Aslında “sözlü edebiyat” terimi de aynı anlamda kullanılmakla birlikte söyleyicisi unutulmuş ortak kültür ürünlerine “Halk Edebiyatı” adı verilmesi gizli bir kabul görmüş gibidir. Bu terim tamamen yaygınlaşana kadar “Halk Edebiyatı (Anonim)” şeklinde bir kullanım da mümkündür. Bu makalenin yazarı konuyla ilgili terim tartışmalarını ve yeni terim tekliflerini ele alan bir makale hazırlığı içindedir. “Gelenekli Edebiyat” terimi alışlagelen bir kullanım olmadı için, yazar da –şimdilik- bu makalesinde “Halk Edebiyatı” terimini kullanmıştır.

- ⁴ Halk biliminin mahiyeti ile ilgili özellikler için bkz. Yıldırım 1998: 68-69.
- ⁵ Türkiye’de halk bilimi ve halk edebiyatı alanlarında çok önemli eserler yayımlandı. Bkz. Ülkütaşır 1973, Boratav 1982, Boratav 1984, Örnek 1995, Krohn 1996, Öztürkmen 1998, Çobanoğlu 1999, Oğuz 2000, Eker ve diğer 2003a ve 2003b, Oğuz ve Gürçayır 2005, Artun 2005, Dorson 2006, Ekici 2007, Gürçayır 2007, Özdemir 2008, Oğuz 2009, Oğuz, Gürçayır ve Çalış 2009.
- ⁶ “Tekke Edebiyatı” temsilcilerini genel olarak “derviş” adı altında toplamak ve “Âşık Edebiyatı” teriminde olduğu gibi, bu ürünlerin söyleyicileri / anlatıcıları / icracıları esas alınarak “Tekke Edebiyatı” yerine “Derviş Edebiyatı” teriminin de kullanılabileceğini düşünüyoruz. Halk biliminin 100. yılında, genel kabul görmemiş bazı terimlerin yerine yenilerinin teklif edilmesini ve önerilen terimlerin tartışılmasını yararlı görüyoruz.

KAYNAKLAR

- Artun, Erman. *Türk Halkbilimi*, İstanbul, 2005.
- Azadovski, Mark. *Sibirya’dan Bir Masal Anası*, (Çev. İlhan Başgöz), Ankara, 2002.
- Boratav, Pertav Naili. *Türk Halkbilimi I / 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, 4. Baskı, İstanbul, 1982.
- Boratav, Pertav Naili. *Türk Halkbilimi II / 100 Soruda Türk Folkloru (İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar)*, 2. Baskı, İstanbul, 1984.
- Çobanoğlu, Özkul. *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara, 1999.
- Dorson, Richard M. *Günümüz Folklor Kuramları*, (Çev. Selcan Gürçayır, Yeliz Özay), Ankara, 2006.
- Eker, Gülin, Metin Ekici, M. Öcal Oğuz, Nebi

- Özdemir. *Dünya Halkbilimi Çalışmaları Tarihi*, Ankara, 2003a.
- Eker, Gülin, Metin Ekici, M. Öcal Oğuz, Nebi Özdemir. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar*, Ankara, 2003b.
- Ekici, Metin, *Halk Bilgisi (Folklor) / Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara, 2007.
- Günay, Umay. “Folklor Nedir?” *Türk Folkloru Araştırmaları 1987*, Ankara, 1987.
- Gürçayır, Selcan, haz. *Folklorun Sahtesi: Fakelore*, Ankara, 2007.
- Krohn, Kaarle, John Krohn, *Halk Bilimi Yöntemi*, (Çev. Günseli İzöz, Yay. haz. Fikret Türkmen), Ankara, 1996.
- Oğuz, M. Öcal. *Türk Dünyası Halk Biliminde Yöntem Sorunları*, Ankara, 2000.
- Oğuz, M. Öcal, Selcan Gürçayır. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar II*, Ankara, 2005.
- Oğuz, M. Öcal. *Somut Olmayan Kültürel Miras Nedir?*, Ankara, 2009.
- Oğuz, M. Öcal, Selcan Gürçayır, Sunay Çalış. *Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar III*, Ankara, 2009.
- Oğuz, M. Öcal. “Araştırmaların Tarihi”, *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*, (haz. M. Öcal Oğuz, vd.), 9.baskı, Ankara, 2012.
- Özdemir, Nebi. *Medya Kültür ve Edebiyat*, Ankara, 2008.
- Örnek, Sedat Veyis. *Türk Halkbilimi*, Ankara, 1995.
- Öztürkmen, Arzu. *Türkiye’de Folklor ve Milliyetçilik*, İstanbul, 1998.
- Sakaoğlu, Saim. “Halk Edebiyatı Kavramı Üzerine”, *II Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Semineri (7-9 Mayıs 1985)*, Eskişehir, 1987.
- Sokolov, Yuri M. *Folklor: Tarih ve Kuram*, (Çev. Yerke Özer), Ankara, 2009.
- Tural, Sadık. *Sorulara Cevaplarla Kültür, Edebiyat, Dil*, Ankara, 1992.
- Uçman, Abdullah. *Rıza Tevfik’in Tekke ve Halk Edebiyatı İle İlgili Makaleleri*, Ankara, 1982.
- Uysal, Ahmet E. ve Umay Günay. “Bir Kültür Unsuru Olarak Folklor Konusunda Bazı Genel Bilgiler”, *Millî Kültür Unsurlarımız Üzerinde Genel Görüşler*, Ankara, 1990.
- Ülkütaşır, M. Şakir. *Cumhuriyet Devrinde Folklor Hareketlerine Toplu Bir Bakış*, Ankara, 1973.
- Wellek, Rene ve Austin Warren, *Edebiyat Biliminin Temelleri*, (Çev. A. Edip Uysal) Ankara, 1974.
- Yıldırım, Dursun. *Türk Bitiği- Araştırma / İnceleme Yazıları*, Ankara, 1998.